

Posudek oponenta disertační práce

Mgr. Karolína Ryvolová: *Romany Letters in the Making: Testing the Frontiers of Legitimate Literature. A Comparative Analysis of Four Romany Life Stories (Rodící se romské písемnictví. Ohledávání hranic oficiální literatury. Komparační studie čtyř romských životních příběhů)*

Disertační práce Mgr. Karolíny Ryvolové představuje ojedinělý počín, a to hned v několika ohledech. Česká romistika sice romskou literaturu samozřejmě nepřehlídí, přece jen se však zdá, že její výzkum zůstává ve srovnání s lingvisticky či etnograficky zaměřeným bádáním poněkud upozaděm. Navíc značnou část produkce zaměřené na romskou literaturu tvoří publicistické texty a komentáře k (často zrcadlovým) edicím literárních děl. Tím rozhodně nemíním bagatelizovat význam těchto oblastí. Nicméně platí, že zevrubných analytických studií, neřkuli ucelených monografií věnovaných romské literatuře existuje v českém prostředí zatím jen velmi málo. Karolína Ryvolová se romskou literaturou ve všech zmiňovaných rolích (jako publicistka, překladatelka, editorka i badatelka) dlouhodobě soustavně zabývá, a lze tedy jedině uvítat, že nyní přikročila k pokusu o dílčí syntézu.

Dalším a patrně nejvýznamnějším unikátním rysem předložené práce je její mezinárodní rozměr a z něj vyplývající tematická, formální, jazyková a kulturní pestrost zkoumaných děl. Těmi jsou anglicky psaná kniha *Memories of a Gypsy* světoběžníka Victora Vishnevského; rovněž anglicky psané tituly *Gypsy Boy* a *Gypsy Boy on the Run* britského gaye písícího pod pseudonymem Mikey Walsh; česko-slovensko-romsky psaná *Naše osada* Ireny Eliášové; a romsky psaná kniha *Pařiv. Ještě víme, co je úcta* Andreje Gini. Primární texty ve všech čtyřech jmenovaných jazycích přitom dokáže Ryvolová nejen obsahově reprodukovat, ale ve fundovaných krátkých sondách (hlavní cíle její práce leží jinde) též stylisticky analyzovat. Když k tomu připočteme ještě finsky psanou trilogii *Memesa* romské lesbické autorky Kiby Lumberg, s níž Ryvolová (díky pomoci konzultantky-fínštinářky) relevantně srovnává díla Mikeyho Walshe, zřetelně vysvětluje, že máme co do činění s ne zrovna obvyklým filologickým záběrem a důkladností.

Texty, jež si autorka zvolila jako předmět analýzy, lze v různém slova smyslu označit za „životní příběhy“ (*life stories*; Ryvolová zde navazuje na monografii Martina Shawa *Narrating Gypsies, Telling Travellers: A Study of the Relational Self in Four Life-Stories*, 2006). U tří z autorů se jedná o texty autobiografické, u Andreje Gini pak o povídkový cyklus líčící život vypravěčova otce. Sama autorka zmiňuje, jak obtížné bylo – při zvolené šíři záběru – sestavit vhodný soubor primárních textů (s. 14), a precizně definuje kritéria výběru (s. 51). Domnívám se, že komparace jednotlivých děl, které autorka předkládá průběžně, a zvláště pak v syntetizujícím závěru práce, oprávněnost výběru zpětně potvrzují; v dalším bádání lze jistě výsledky autorčiných srovnání rozšiřovat či zpřesňovat.

V rozbořech vybraných děl autorka sleduje dvojí cíl: jednak jak v nich autoři konstruují vlastní identitu, jednak „nakolik tyto životní příběhy komunikují se zavedenými literárními tradicemi“ (s. 13) a jaké využívají narativní strategie. Při interpretaci autorka využívá pojmoslovný instrumentář „postkoloniální teorie, afroamerické literární teorie, koncepty orální a literární kultury Waltera Onga a úvahy Pierra Bourdieua o vzniku literárního pole.“ (s. 13–14)

Uvítal bych, kdyby autorka obě vrstvy svých analýz i použité výkladové nástroje představila v úvodu práce poněkud soustředěněji. Pro oblast konstruování identity to platí ještě nejméně; její relevantní aspekty (jazyk, barva kůže atd.) autorka dostatečně ozřejmuje v jednotlivých interpretačních kapitolách. Ani základní pojmy Ongova či Bourdieuova myšlení jistě není nutné dopodrobna reprodukovat, zde už by však bylo na místě rozvést přece jen o něco konkrétněji, než autorka činí na s. 49–51 a s. 149–150, proč padla volba právě na tyto interpretační nástroje – a třeba i stručně nastínit podobnosti i odlišnosti mezi romskou kulturou (potažmo literaturou) a kulturami, z nichž Ong a Bourdieu při rozvíjení svých teorií čerpali.

Jisté kontextuální zasazení by vyžadovaly také některé z pojmů, jež autorka využívá v oddílech věnovaných literárním tradicím a narativním strategiím. Platí to zejména o kapitole analyzující Vishnevského knihu *Memories of a Gypsy*, v níž se vedle sebe coby žánrové rámce ocitají – bez

bližšího vysvětlení – bildungsroman, příběhy o uprchlých otroctvích a Rushdieho pojem „imaginární domoviny“ (ten by měl patřit možná spíše do oddílu věnovaného identitě?).

Je ovšem pravda, že v analytických pasážích autorka se zvolenými koncepty pracuje přiměřeně a citlivě. Rozhodně nekritizují ani samotnou heterogenost pojmoslovného instrumentáře. Naopak oceňují autorčinu interpretační smělost: „ohledávání“ (*testing*) romské literatury, jež si autorka vytkla za cíl v názvu práce, totiž nutně souvisí s hledáním a zkoušením vhodných interpretačních nástrojů. V závěru práce (s. 147–151) sama autorka předkládá stručný, ale užitečný přehled možného budoucího uplatnění vybraných teoretických konceptů při zkoumání romské literatury. Osobně jsem poněkud skeptický ohledně životaschopnosti i žádoucnosti případného „budoucího projektu svébytné teorie romské literatury“ (s. 151). Nicméně tím už se ocitáme mimo rámec předložené práce; o ní každopádně (ať už se další bádání bude ubírat jakýmkoli směrem) platí, že podstatnou měrou rozšiřuje poznání možností konceptualizace romské literatury.

Určujícím předpokladem přitom je, že v autorce se vzácně snoubí chuť a schopnost zkoušet nové cesty se spolehlivou romistickou erudicí. Dokazují to už úvodní oddíly práce, v nichž Ryvolová kriticky rozebírá jak esencialistické postuláty pražské romistické školy (s rozhodujícím vlivem Mileny Hübschmannové), z níž sama vzešla, tak přístupy konstruktivistické (nizozemská škola, plzeňská antropologická škola). Za nejsilnější pasáže práce pak pokládám ty, v nichž Ryvolová zkoumaná literární díla usouvzářuje s relevantními poznatky o romské kultuře. Takových míst je v práci mnoho; namátkou upozorňuji třeba na suverénní rozbor různých statusových indikátorů, které se promítají do (stručného a zdánlivě interpretačně neslibného) líčení těžkostí Vishnevského rodiny (s. 62–63).

Zároveň Ryvolová nikdy nezapomíná, že literatura – ani ve formě „životních příběhů“ – není prostým odrazem individuální či kulturní skutečnosti. Zejména na dílech Ireny Eliášové a Mikeyho Walshe tak ukazuje využití rozličných literárních technik a postupů (ironie, intertextualita, vícejazyčnost). Ve Walshově případě je navíc interpretace obohacena začleněním mimotextové roviny. Na kauze, kdy autorův bývalý milenec ve svém blogu odhalil Walshovo pravé jméno a obvinil ho z překrucování skutečnosti, Ryvolová ukazuje další aspekty polarity mezi realitou a fikcí i specifika literární komunikace v internetovém věku.

Po jazykové a redakční stránce nelze práci téměř nic vytknout: autorka píše anglicky s jistotou (a navíc čtivě) a počet překlepů či redakčních nedůsledností je mizivý.

Shrnuji: uvedené dílčí výhrady rozhodně nesnižují celkovou hodnotu práce a zčásti jsou míněny spíše jako body k diskusi či podněty k promýšlení v budoucích studiích věnovaných romské literatuře, jichž se, doufám, od Karolíny Ryvolové dočkám. Její disertační práce je teoreticky fundovaná, interpretačně vnímavá a v mnoha směrech přínosná, a proto ji jednoznačně **doporučuji k obhajobě**.

Mgr. Daniel Soukup, Ph.D.
Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
daniel.soukup@ff.cuni.cz
mobil: 739 481 313

V Praze, 12. 11. 2014